דער דין־תורה

חנינא בעל־עגלה האָט געהאַט אַ דין־תורה מיט דער שקאַפּע; זי האָט געטענהט: גיב האָבער, וועל איך גיין, ער — גיי, וועסטו קריגן האָבער. די בייטש האָט זיך אריינגעמישט, איינמאָל און דאָס צווייטע מאָל, ביז די קליאַטשע האָט פארשווינגן און אויסגעצויגן די פיס...

חנינא האָט קוים אהיימגעשלעפּט דאָס וועגעלע, פארתכליועט אַ שינדער די הויט, און ער זוכט זיך שוין אַ ניי פערד...

קיין גרויס עגמת־נפש האָט ער נישט דערפון; ער איז שוין גע־וויינט מיט אַזוינע זאַכן — ער פלעגט קויפן נ אָ ר אַזעלכע פערד, מיט וועלכע ער פלעגט האָבן סאַמע דין־תורה'ס, פלעגט ש ט ע נ ד י ק רופן די בייטש פאַר אַ בורר, און נאָך דער בייטש איז דער שינדער מעשים בכל יום...

דער קרוג טראָגט אָבער אַזוי לאַנג וואַסער, ביז ער בלייבט אָן אויערן, און קוים האָט חנינא ארויסגעשיקט דעם שינדער נאָך דער פעל, פארגלייזט ער די אויגן, פאַלט ארונטער מיטן קאָפּ, פון מויל שפּריצט פּיאַנע — ער האָט דעם „שלאַג” געקריגן!

דאָס ווייב מיט די קינדער ראַטעווען; ער מאַכט אַוועק מיט דער האַנט. ער פילט, אַז עס איז זיין עק...

פאַר דער גסיסה איז ער אַביסל צו זיך געקומען און געזאָגט, אַז די שקאַפּע רופט אים צום בית־דין של מעלה. —

קיין גרויסע מורא דערפאַר האָט ער נ י ש ט.

חנינא איז געווען אַ שטיקל בקי אין משפּטים —

דורכפאָרנדיק נעבן אַ סטוינ צו היי צו אַ פעלד מיט קאָניצינע, פלעגט ער שטענדיק, מכלומרשט, איינדרימלען, דאָס הונגעריקע פערד זאָלד באַלד אראָפּ אין אַ זייט און אונטערלענען זיך מיט פרעמדער פראַצע. דאָס

דרימלען זיך בשעת־הכושר האָט אים נישט איינמאָל געפירט אין סאַנד אריין, נאָר ער האָט זיך שטענדיק אויסגעדרייט.

זיין צו־שפּרונג צו דער פרנסה איז געווען מעקלעריי ביי אדוואָקאַטן. נו, אַביסל האָט ער גענאַשט און אַביסל איז ער געוואָר געוואָרן, אַז די ג אַ נ צ ע מעשה איז חוזק; פאַרן ערגסטן פאַל, האָט ער געוווסט, איז פאַראַן אַ פשרה!

דערוויל האָט ער מיטגענומען פערשווינען!..

אַז דעם סאַנד איז שוין נמאס געוואָרן דאָס דרימלען בשעת־הכושר, און דער צד שכנגדו האָט פאַרלאַנגט שרפ"ט פאַר דער פשרה, איז ער באמת אָפּגעזעסן אַ צייט, האָט ער זיך באמת אויסגערוט די ביינער, האָט זיין זון ג ע מ ו ז ט זיך צוגעוויינען צו דער מלאכה! טאַקע אַ שאָד ביטול־תורה (זיין זון האָט געלערנט אין אַ חדר), נאָר סיי־ווי־סיי — געוויינט איז ער געוואָרן מיט משפּטים; קיין מורא האָט ער נ י ש ט געהאַט! מיטן ווייב וויל ער דערפון נישט רעדן, וואָס ווייסט אַ יידענע? נאָר דעם נושאים־מאַן זאָגט ער: איך הער זי ווי די קאַץ, איך וועל מאַכן אַ בעסערן אַטוואָד פאַר פלווידערמאַן פיאַניצע! נאָר אַ שאָד, וואָס איך קען אהין נישט מיטנעמען קיין פּאַרשווינען...

גיט מיר (מאַכט ער שפּעטער) כאָטש די בייטש, אָן איר וועל איך נאָר זיין ווי אָן אַ האַנט...

פאַרן בית־דין של מעלה.

אונזער חנינא איז טאַקע באַלד ארויס מיט אַן אַטוואָד; פאַר אַ שקאַפּע — זאָגט ער — איז נעגוג אַ גמינע־סאַנד.

— זעסט, חנינא, — זאָגט דער פרעזעס — זאָלסט געווען שבת וויינקער שלאָפן און הערן בעסער די סדרה אין שילעכל, וואָלסטו גע־ווּסט, אַז אַ שור הנסקל געהער אויך צום סנהדרין!

— עט — האַקט איבער חנינא — אין שילעכל האָט מען נישט די סדרה, נאָר אַלשיך געלערנט! קיין מוסר בין איך נישט געקומען הערן, און דעם אַטוואָד — בין איך מודה — האָב איך געמאַכט נאָר פאַ־ ש י י נ ק י י ט וועגן, איך זאָג מיך פונעם אָב!

דער בית־דין גיט דער שקאַפּע דאָס וואָרט.

עס הערט זיך אַ יעמערלעך געוויין:

— ער האָט מיך דערהרגעט, מיט דער בייטש דאָס לעצטע ביסל כוח פון לייב ארויסגעיאָגט. —

נאָר חנינא לאָזט נישט רעדן, — „די שקאַפּע — שרייט ער — איז דאָך מ י י ן! איך האָב זי פון שינדער דאָך מציל געווען; מען האָט זי לעבעדיקערהייט געוואָלט פּטור ווערן! אַ שינדער האָט צוויי רובל גע־געבן און איך האָב אַ צענערל מוסיף געווען... און געיאָגט האָב איך זי אויך נאָר פאַר איר טובה וועגן... אינדערהיים וואָלט איך איר אַ היי גע־וויזן, נישט פון סידורל..." וויצלט ער.

— נאָר כוח, ווו נעמט מען כוח? — צעגיסט זיך די שקאַפּע.

— איך פאַרשטיי נישט — בייזערט זיך חנינא — ווער דען האָט כוח? איך האָב כוח? איך האָב נאָר צו שאַפן! און אַן אַ בייטש וואָלסטו געגאַנגען? און אַ טריט געמאַכט וואָלסטו יאָ? ווי קען זיין אַ בעל־עגלה אָן אַ בייטש?

דאָס בית־דין של מעלה קלערט אַ ווײַלע און גיט אַרויס אַ פּסק:

— „אַזוי ווי דאָס בין־דין קען נישט משנה זיין סדרי־בראשית... און לויט סדרי־בראשית מאַכט קיין פערד קיין טריט נישט כמעט אָן אַ בעל־עגלה, מוז בשעת־הדחק דעריבער זיין אַ „בייטש"; נאָר פון צווייטן צד — ווייל כל־זמן אַז פערד זענען פערד, איז פּאַרט אַ יושר־גדול, אַז עס זאָל זיין מער רחמנות צווישן די „צדדים", על־כן —

זאָלן ביידע צוריק מגולגל ווערן אויף יענער וועלט.

„חנינא זאָל אַריין אין אַ שקאַפּע און די שקאַפּע זאָל ווערן אַ בעל־עגלה"!

מיט דער צייט, הייסט עס, וועלן זיי זיך אויסגלייכן און, צייט צו וואַרטן פעלט נישט דעם בית־דין של מעלה.

פון קבר

אז אַ מענטש שטאַרבט, לייגט מען אים שערבלעך אויף די אויגן און מען פאַרשיט אים מיט ערד... מיר — כאָטש מיין ווייב פלעגט זאָגן, אַז איך בין גאָר קיין מענטש נישט, און כאָטש איך האָב קיין קינדער נישט געהאַט — האָט מען דאָס איינענע געטון.

איך האָב אַלעם געפילט, נאָר עס האָט מיר ממש נישט ווי געטון: איך האָב פּראָסט קיין צייט נישט געהאַט צו דעם ווייטיק! ערשטנס האָב איך געהאַט ביים גאַנצן רחמנות אַ שטיקל נקמה אויף מיין ווייב, וואָס איז געגאַנגען נאָך דער מטה, און מיט איר אייגן מויל געשריגן: אַזאַ מענטש! אַזאַ מענטש!

צווייטנס האָב איך מיר געחזרט מיין פּסוק!

און איך האָב גלייך געטון. דער מלאך־דומה איז געקומען טאַקע ווי אַ לײַם, נאָר, — אַז איך האָב אים געזאָגט: אדם בבהמות... און ווי ווייטער שטייט, וואָס מיין פּסוק איז, איז ער אַוועקגעגאַנגען כאחד האדם, טאַקע ווי אַ לעמעלע.

אויך בין איך צופרידן געווען פונעם קבר, וואָס מען האָט מיר אויסגעקליבן... ממה־נפשך, לעבט מען אין קבר, דאַרף מען דאַרט אויך האָבן גוטע שכנים; הערן און זאָגן אַ גלייכווערטל! און דאָ האָב איך — וועל איך האָבן רעכטס ר' מנחם זאַסעש און לינקס — ר' יאָסל דוואָשעס! אויף בעסערע שכנים האָב איך מיך נישט געקענט ריכטן!...

קוים האָט מען אָפּגעזאָגט קדיש, מען קלאַפּט פון דער רעכטער זייט:

— ר' מנחם? — פרעג איך.

— יאָ. און איר ווער זענט?

איך זאָג אים:

— געלויבט איז גאָט — מאַכט ער — טאַקע — ברוך דיין אמת! איך האָב פון יענער זייט (נישט פאַר קיין ייד געדאַכט) אַ רופא, זאָל גאָט שומר ומציל זיין! ערשטנס שמייסט מען אים יעדע נאַכט, ווייל ער געדענקט נישט דעם נאָמען, איז ממש קיין אויג נישט צוצומאַכן, און